

Doc. dr. Marina Protrka Štimec

Filozofski fakultet

Sveučilište u Zagrebu

mprotrka@ffzg.hr

Pokret Mladih i paradigme moderniteta.

Hrvatska književnost na prijelazu 19. i 20. stoljeća.

(radna verzija članka)

Sažetak:

Dinamiku modernističkog pokreta u hrvatskoj književnosti s kraja 19. i početka 20. stoljeća obilježili su su institucionalno reguliranje književnog polja kojim jasnije upravlja načelo relativne autonomije u proizvodnji i vrednovanju tekstova (P. Bourdieu) te, istovremeno, diferencijacija političkog života u kojem se često angažiraju upravo oni pojedinci i skupine čiji je književni rad usmjeren prema odvajanju ovih dvaju polja. Paradoks je, osim ovoga, vidljiv i u slavljenju novog (modernog) koje, odbacujući tradicionalizam u ime „duha slobodnog napretka“ zapravo utemeljuje ranije definiranu „vrijednost“. Strast za odricanjem, kako je, upozoravajući na paradokse moderniteta, imenuje A. Compagnon, među Mladima utječe na estetske odabire i političke istupe koji će dalekosežno odrediti kulturnu i političku scenu prve polovine 20. stoljeća – te se posredno upisati u autopoetske strategije i recepciju istaknutih pisaca onog vremena (A. G. Matoš. V. Nazor). U izlaganju će biti predstavljena strujanja u hrvatskoj književnosti na prijelomu stoljeća, imajući prije svega u vidu odnos Mladih prema postojećim diskursima i idejama. Generacijska narav pokreta usmjerila je i mjesta i načine njihova djelovanja u kojima su revidirali pojam nacije/naroda, kulture, vrijednosti, politike, identiteta, tradicije itd., postavivši ih u obzor srednje-europskog kulturnog identiteta.

Ključne riječi: hrvatska književnost, Mladi, pokret, modernizam, avangarda

Dinamiku modernističkog pokreta u hrvatskoj književnosti s kraja 19. i početka 20. stoljeća obilježili su su institucionalno reguliranje književnog polja kojim jasnije upravlja načelo relativne autonomije u proizvodnji i vrednovanju tekstova (P. Bourdieu). Naime, kroz drugu polovicu 19. stoljeća – mahom na stranicama središnjeg književnog časopisa „Vienac“ (1869-1903) moguće je pratiti dinamiku književnog života: smjenu paradigmi, autorskih i kritičkih imena i književnih žanrova. Časopis zajedno sa svojim izdavačem, Maticom hrvatskom utječe na profiliranje i autonomiju književnog polja koje se od ostalih područja odvajala proklamiranim estetskim načelom u pisanju i vrednovanju književnosti. Iako je podnaslov časopisa „zabavi i pouci“ odredio dominantno utilitarnu narav književnosti – kroz publikacije, istupe, kritičke i historiografske osvrte – uspostavlja se stabilnost estetskog kriterija te, dosljedno tome, podjela simboličkog kapitala i pripadajućih pozicija u književnom polju. Kanon hrvatske književnosti u na kraju 19. stoljeća obilježen je istaknutim imenima autora koji

funkcioniraju kao očinske figure nacionalne književnosti: od baroknog pjesnika Ivana Gundulića do suvremenih „klasika“ – Ivana Mažuranića i Augusta Šenoe čija se djela smatraju oglednim primjerima estetski normiranog i nacionalno reprezentativnog stvaralaštva. U ono doba popularne javne komemorativne proslave velikih jubileja¹ pokazuju kako se simbolički kapital povezan s imenima književnih velikana postaje identifikacijskim mjestom zajednice koja se u ovoj fazi homogenizira proizvodnjom razlike, odnosno Drugoga. U prvoj fazi sveslavenske identifikacije, kroz Ilirski preporod – taj Drugi je uobličen u dominantnoj germanskoj, odnosno mađarskoj prevlasti unutar Monarhije. Profiliranjem hrvatske nacionalne svijesti – kroz pravašku ideologiju – Drugi vlastite zajednice postaje i srpski narod – što je vidljivo u antagonizmima oko proslave Gundulićeve obljetnice u Dubrovniku 1888 (usp. Protrka 2017: 407-419). Slabilna identifikacijska pozicija vlastitih velikana vidljiva je te godine u Dubrovniku u kojem se, slaveći Gundulića kao „oca književnosti“ slavi ne samo hrvatska, južnoslavenska, odnosno srpska književnost nego i povijest i identitet, što dovodi do toga da se, u pjesmi hrvatskih društava, pjeva i kliče i drugim velikanima poput Augusta Šenoe. Ovaj će autor biti uporište i velike javne proslave 500. obljetnice umjetničke književnosti – 1900. godine, kada se, nakon Gundulića ustoličuje novi otac hrvatske književnosti: Marko Marulić, autor koji je taj svoj očinski status zadržao do današnjih dana².

Komemorativne proslave – od Gundulićeve 1838. i 1888. do Marulićeve 1900. godine pokazuju i trajnost povezivanja velikih autora s konceptom nacije, ali i promjene koje se događaju u takvoj vrsti legitimacije. Dok se Gundulić slavi kao „naš Vergilije“, dakle kao pandan velikanima svjetske normirane književnosti, za Marulića je dovoljno to što je afirmirao autorsko pisanje na narodnom jeziku. Promjena koja se u tom smislu događa pri kraju stoljeća znak je već stabilnih normativa kojima se utemeljuje polje nacionalne književnosti, odnosno kojima se odvaja od svoje pedagoške funkcionalnosti u procesu nacionalne identifikacije. „Pripovijedanje nacije“ koje se zbiva kroz 19. stoljeće – prvenstveno procesom unutarnje homogenizacije i isključivanja vanjskih drugih – na kraju stoljeća s pojavom „Mladih“, mijenja svoj predznak³.

1 Usp. Leerssen i Rigney (2014), kao i tematski broj časopisa „Studia litteraria“ (22) 2016: *Kulturni svetniki in kanonizacija*.

² O komemorativnim ceremonijama kod ustoličenja „očeva književnosti“ usp. Protrka 2016: 153-169, a o prijeporima koji su pratili Gundulićeve slavljama u: Protrka 2017: 407-419.

³ Kako sam navela u ranije spomenutom članku (Protrka: *ibid*), diskurzivne strategije svojstvene književnom i kulturnom polju u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća, promjene koje se događaju u nacionalnom narativu potvrđuju ambivalenciju i liminalnost koja mu je, kako je pokazao Homi Bhabha (2002: 157-190) svojstvena. Pripovijedanje o vlastitoj prošlosti, naime, istovremeno proizvodi tu istu prošlost što, prema Bhabhi (*ibid*: 167), rezultira napetošću između konstativne i performativne dimenzije ovog procesa. Prva vlastiti pripovjedni autoritet izgrađuje na tradiciji naroda, dok druga propituje odnos između naroda po sebi i procesa potvrđivanja njegova identiteta stvaranjem izvanjskog Drugoga. „Na mjesto oprečnosti između pretfigurativne samostvarajuće nacije ‘po sebi’ i izvanjskih drugih nacija, performativna dimenzija uvodi temporalnost onoga ‘između’. Granica koja označuje sebstvenost nacije prekida samostvarajuće vrijeme nacionalne tvorbe i poremećuje označavanje naroda kao homogene cjeline.” (*ibid*) Time se proizvodi rascjep unutar same nacije koja je, upravo zbog te ambivalencije, otuđena od svojega vječnog samostvaranja – te postaje “liminalnim prostorom označavanja koji je iznutra obilježen manjinskim diskurzima, heterogenim povijestima sukobljenih naroda, antagonističnim ovlastima i napetim lokacijama kulturalne razlike”. (*ibid*) Pripovijedanje i ispriopovijedanje nacije zbiva se, kako je vidljivo, najvećim intezitetom upravo na mjestima na kojima se dohvaća vlastiti rub, mjestima isključivanja i razlike, a ona se u intezivnom 19 stoljeću najbolje vidi u prijeporima i „svetim borbama“ u kojima kultura funkcionira kao povlašteno mjesto nacionalnog imaginarija.

Naime, iako je sam pokret Mladih obilježen izravnom političkom akcijom – kada studenti 1895. prilikom dolaska cara Franje Josipa u Zagreb, kao izraz otpora mađarizaciji hrvatskog društva koju čvrstom rukom provodi ban Károly Khuen-Héderváry (1849-1818), demonstrativno javno spaljuju mađarsku zastavu te je, posebno kroz djelovanje „praške skupine“ obilježen kao društveni i politički (npr. Šicel 1978: 21), njegova polazišta i učinci su sveobuhvatni – te se cjelovito odražavaju na stilske, umjetničke, kao i kulturne i društvene, identifikacijske procese. Simbolički studentski protest izazvan je Héderváryjevim postupkom – posipanjem mađarskog pijeska na tlo ispred željezničkog kolodvora na koji je nakon toga, kao na mađarsko tlo, imao stati zajednički vladar. Posljedice njihova čina bile su protjerivanje sa zagrebačkog sveučilišta i odlazak – u Beč ili Prag na daljni studij – iz čega se formiraju dvije skupine: prva, pod utjecajem učenja Tomaša Masaryka – i druga, pod utjecajem bečke sececije, odnosno Hermanna Bahra. Prva skupina, za koju Šicel (ibid: 17) ističe kako je za sam pokret Mladih važnija od bečkog i od zagrebačko-karlovačkog kruga Mladih, u Pragu objavljuje najprije časopis „Hrvatska misao“ (1897) koju uređuju Živan Bertić, Milan Heimrl, Franjo Hlavaček, Svetimir Korporić, Franjo Poljak i Mila Šarić. Časopis nosi podnaslov „List za književnost, politiku i pitanja socijalna“, a tiskan je (i isprva prodavan) u 2000 primjeraka – no nakon 7-8 brojeva prestaje izlaziti. Kao i sljedeća njihova glasila: „Novo doba“ (Prag, 1898, ur. Vice Iljadica-Grbešić) i „Glas ujedinjene hrvatske, srpske i slovenske omladine“ (1899, ur. Stjepan Radić i Svetozar Probičević) nakon nekoliko brojeva nije dobilo dopuštenje za raspacavanje u Hrvatskoj zbog „socijalističke i anarhističke tendencije“. Unatoč najavi, od književnih je sadržaja objavljen samo poznati programatski članak Milana Šarića *Naša književnost* koji je funkcionirao kao manifest skupine te Dežmanova sociološka analiza *O hrvatskim književnim prilikama*. Najveći broj članaka obuhvaćao je primarno socijalne, ekonomske i kulturne teme, a pisani su pisani pod utjecajem Masarykovih ideja. Zagovarali su socijalni realizam koji je uključivao naročito potrebu „sitnog rada“ u svim slojevima društva. Njihovi su se zahtjevi zajedno s načelima „bečke skupine“ spojili u širu sliku promjena koje u društvu traže Mladi.

Nakon spomenutih triju časopisa zadnje glasilo praške skupine jest „Hrvatska misao“ (1902). I u njemu su prepoznatljive Masarykove ideje: „naglašavanje socijalnog aktivizma, kritički odnos prema prošlosti i sadašnjosti, pozitivizam i egzaktnost, bogati svijet ideja u kojem je njemački dio sekundaran“, istaknuta potreba da se rad u čistoj politici potisne socijalnim i kulturnim radom“ (usp. Flaker 1977: 21).

Ono što je važno za obje skupine jest da nastupaju **generacijski** – i tako ih i danas percipiramo (kao Mlade) – iako su – posebno bečko-zagrebačka skupina pozivali i afirmirane književnike starije generacije uz čije su pisanje i stvaralaštvo mogli povezati svoj program (Nehajev: 1905. uz prvi broj časopisa Lovor ističe: „Gjalski. – Eto, to je moj program.“).

Jasno izražena načela kojima se pokret vodio:

- individualizam u društvenom, kulturnom i političkom smislu
 - kritika stranačkih pozicija u hrvatskom društvu (podjednako su nezadovoljni vlašću i opozicijom; traže ujedinjenje omladine kao protutežu učmalosti političkog i kulturnog života)
-

- antihistorizam, antidogmatizam
- svakodnevni „sitni rad“ kao nužnost za reformu društva, u svim slojevima
- avangardna uloga inteligencije – koja se ima obrazovati njegujući „unutarnju duševnu slobodu“ (Šicel ibid: 22), znanja, sposobnosti i osobnu etiku.

Svoj program uvelike zasnivaju na konceptu izuzetnog pojedinca, intelektualca koji je zamišljen kao nositelj transformacije društva. Ta bi se promjena sada, za razliku od tradicionalne zatvorenosti i unutarnje homogenizacije koja se zbivala kroz 19. stoljeće, usmjerila prema novoj perspektivi koja društvo shvaća kao heterogenu tvorevinu – sa socijalnim i kulturnim slojevima koje treba unaprijediti unutarnjim preporodom i ujedinjenjem hrvatskog društva, kako Milan Heimrl piše Milivoju Dežmanu 1896. (usp. Šicel ibid: 21). Tako zamišljena „kulturna renesansa“ hrvatskog društva provodi se temeljitom naobrazbom i predanim radom, postavljajući se usuprot „bolesnom romantičkom patriotizmu“ koji se njeguje u obrazovnom sustavu i kulturi koja počiva na čitanju Montepina, Dumasa, ali i Šenoe i Đalskog.⁴ Hrvatska književnost se, kako ističe Milan Šarić⁵ treba osloboditi nesamostalnosti i šablonizacije, „izvanjske tendencije“ koja je štetna za djelo te umjesto „alegoričkog patriotizma“ treba doći narodnost koja vodi k demokraciji i realizmu.

Vidljivi nedostatak književnih i umjetničkih priloga u publikacijama praške skupine nadoknadili su pripadnici bečke i zagrebačke. Među njihovim publikacijama koje su izlazile između 1896. i 1902. valja istaknuti nekoliko istupa koji upućuju na narav odnosa i pomake koje donosi ova skupina. Ponajprije, đački litografirani časopis „Nada“ 1897. godine pozdravlja „Hrvatsku misao“, a u svom programu – *Naše težnje* – 1898. prihvaća okvirne ideje pravaške skupine (usp. Šicel 20). Slično nastavlja i „Nova nada“ (1898. program *Braćo i drugovi!*) – pri čemu ponovno upućuje na inteligenciju kao transformativnu snagu društva. Uredništvo časopisa „Mladost“ 1898. ističe kako su očekivali da će praška „Hrvatska misao“ svoje stranice otvoriti i književnosti, pa zbog toga nisu svoj časopis izdavali ranije. Kad su vidjeli da se bavi jedino politikom, „a ne može da prema svojim okolinostima unaprijedi i književnost, primismo se ponovno naše nakane“ (Usp. Flaker 28). Uredništvo „Mladosti“ okupilo je oko sebe reprezentativan niz suradnika - i onih koji su izrazili spremnost na suradnju⁶. Među pismima u arhivu časopisa nalazi se odgovor T. G. Masaryka kojom dopušta uredništvu da prevede neke njegove radove iz češkog „Novog doba“ (Flaker 29). Kao i u Češkoj i ovdje vidimo analogno okretanje od njemačke prema francuskoj i ruskoj književnosti, ali i prema nordijskima.

Slično njima istupa i dvadesetak Mladih: Vladimir Jelovšek, Slavoljub Jutriša, Janko Koharić, Milan Marjanović, Zofka Kveder, Petar Skok, Henrik Krizman, Milan Šnidaršić, Andrija i Adela Milčinović krajem 1900. objavljuju proglas: „Mlada Hrvatska“⁷. U njemu se distanciraju od bečke i od praške grupe: „Ne možemo se pridružiti pokretu one političko-socijalne grupe koja je izašla iz „Hrvatske Misli“ i „Narodne Misli“, jer nismo imali nikada, kao skup jedinstvenih i definitivno određenih političko-socijalnih programa, niti kanimo za sada u tom

⁴ Usp. Svetimir Korporić: *O indolenciji i pesimizmu u hrvatskoj mladeži*, „Hrvatska misao“, I: 24-25, 2. 49-53, 3. 70-75, 5. 146-150, 6. 198-202.

⁵ Članak je objavljen u časopisu „Hrvatska misao“, 5, 136-138; 6. 191-198, 7-8, 219-224.

⁶ Kako navodi Vida Flaker (ibid: 29), na popisu su se našli uz Đalskoga, Leskovara, Borothu i Brandes, Zola, Lemaitre, Matoš, Nazor itd.

⁷ Proglas *Mlada Hrvatska* tiskan je kao prilog 40. broju „Svjetla“ 1. listipada 1900.

smjeru aktivno politički djelovati. A nećemo, da se identifikujemo ni samim smjerom „Mladosti“ i „Života“, koji je poglavito literarno-umjetnički, pošto je baza naših težnja mnogo šira.“ (Brešić 1990: 56) Ne prihvaćaju ni Dežmanovu interpretaciju sukoba sa Starima tek kao socijalnu borbu „slobodnih književnika proti svemogućim klikama“, nego shvaćaju ga „baš kao boj starih i mladih“, kao „borbu dvaju principa“, te, kako upućuje Brešić (ibid), smatraju da „pokreti mladih baš danas proživljavaju neke ruke krizu“, te ističu da je sukob Starih i Mladih isključivo sukob „duha okorjele tradicionalnosti i duha slobodnoga napretka“.

„Mladost“ – u prvom redu kao „nastojanje umjetničko-kulturalno“ započinje širenje pokreta izvan studentsko-đačkih krugova. Više nego „Hrvatska misao“ i „Nova nada“, „potaknula je konfrontaciju i podjelu generacija, Starih i Mladih. Iako, prema Vidi Flaker (ibid: 311) nepolitična u svom sadržaju, potakla je svojom pojavom pitanje, za ono vrijeme od velike političke važnosti – o mjestu i ulozi književnosti u narodnoj borbi i nacionalnom životu“ (ibid).

Generacijska narav Pokreta – zapravo je samo ishodišna i donekle deklarativna: kasnije se Mladima priključuju i renomirani književnici starije generacije⁸. Osim toga, važno je istaknuti kako pitanja koja postavljaju i teme koje unise u kulturno i umjetničko polje djeluju obuhvatno i temeljno i na autore koji su ostali izvan ovog kruga: Matoša, Vojnovića, Nazora, Domjanića.

Razlike između „bečana“ i „pražana“ su formalno vidljive – ali djeluju jedinstveno, na nekoliko razina. Objedinjuje ih svijest o totalitetu i povezanosti društvenog i političkog s umjetničkim. Zato će „Mladost“ za svoj program reći: „Dapače, mi imamo malo ne isti program kao i „Narodna misao“ – ona u politici mi u književnosti.“ (Usp. članak *Da se razumijemo*, „Mladost“, sv 3, Beč, 1. veljače 1898).

S poljednjim brojem časopisa „Život“ (1901.) pokret Mladih kao generacijska pojava je, kako ističe Vida Flaker (ibid: 49), završen, ali se djelovanje njegovih nositelja nastavlja. Progresivne intelektualne snage motiviraju kritički govor o književnosti – profiliraju se kritička imena poput Milana Marjanovića, dio pražana se aktivno angažira u stranačkom životu, pa tako kanaliziraju politički potencijal pokreta. Jedan od „praških“ vođa, Stjepan Radić postaje lider Seljačke stranke. Usmjerenost književnosti prema totalitetu društvenog i kulturnog života, načelo individualizma, estetske slobode, antihistorizma i antidogmatizma te otvorenost poticajima slobodarskog duha koji dolazi „sa Sjevera i Zapada“⁹ – odredili su hrvatsku Modernu u cjelini, ali i avangardne tendencije koje će se iz nje razviti u desetljećma koja dolaze. Secesionizam, potreba za revizijom, otvorenost, kritičnost i individualizam Mladih – upisani su u stvaralaštvo ne samo druge generacije, nego i svih koji kao „Mladi“ dolaze kasnije (prema Šicelu str.?).

Kritički istupi: geste modernizma u Pokretu

⁸ Kako pokazuje Anton Kirchhofer, nastavljajući se na prethodna istraživanja ove teme, književni pokreti se u društvenom polju izdvajaju određenim tipom organizacije, vremenskog kontinuiteta, ciljevima oji su orijentirani na društvenu promjenu, te vanisnttucionalnim oblicima djelovanja. Iako su društveni pokreti u najširem značenju riječi, kako ističe Kirchofer (2016: 289), „nestablne formacije“ njihov je utjecaj na razvoj ideja i društvene promjene odlučujući. Pri tome su, kako naglašava, društveni pokreti otvoreni različitim oblicima društvene participacije. (Ibid: 305).

⁹ U „Mladosti“ tako ističu: „Ne treba da naši pisci oponašaju strance, vec da primu u se slobodu kojom diše nova književnost Zapada i Sjevera, koja treba da obodri i prosvijetli one koji čute u sebi težnju kako bi stvorili misli prema prirodnom nagonu.“ (Flaker ibid: 134)

Dva ogledna primjera: jedan s početka drugi s kraja razdoblja:

1. Kao moto članka Hrvatska književnost (Hrvatska misao, 1897, br. 5, 6, 7-8; 136-138; 191-198; 219-224) Milan Šarić stavlja znameniti citat iz Hamleta: „Something is rotten in the state of Denmark“. Ovdje: Hamlet kao ogledna figura modernizma.

Šarić: kritički o književnim prilikama: potreba i najava preokreta i novih književnih prilika: „Danas stojimo na raskršću dvaju doba. Novi se znaci ukazuju. U životu se događa pomalo preokret. Doba je sada i preokretu literature. Već je vrijeme da prestane biti domaća, a postane narodna, prava literatura. Književnici moraju dublje poimati svoju zadaću, a na mjesto njihova praznoga patriotizma neka dođe narodnost koja nužno vodi do demokratičnosti i realizma.“ (1897: 224).

2. U generacijskom almanahu *Hrvatska mlada lirika* (1914), Tin Ujević objavljuje pjesmu *Oproštaj* koja može poslužiti kao ogledan primjer za gestualnost kojom Mladi ulaze u književno polje.

OPROŠTAJ

Oudi usrid luche nasa mlada plavca
usduigla ie iindra voglna, smina i noua.
I hotechia poiti putom sfoieg ploua
gre pres chog uoiuode al sachonodafca

Budi da smo uirni chriuouirna prafca,
nistar magnie chtimo (chocho i semglia oua)
— chi ua uersih libar mnos haruacchi schoua
Marulichia Marca, splitschog sachigniafca

V lipom iasichu, gdi »chia« slae sfoni,
mi dobrochiasimo garb slouuchieg greba
i tocoi ti napis diacchi i stari.

Sbogom, o Marule! Poiti chemo, poni
saiu imimo uelu sunchenoga neba
chorugfa nam chiuhta; gremo, mi puntari!

Hrvatska mlada lirika, 1914.

Ujevićeva pjesma, na formalnoj razini, ako se promotre stih, pjesničke figure, jezik i tematika djeluje kao oponašanje tradicionalnih lirskih kodova. S druge strane, „naša mlada plavca“ istodobno ulazi u aktivan dijaloški odnos s tradicijom i recepcijom: književnom poviješću. Ujević, nakon što se kroz procese jezične i kulturalne standardizacije koja je provedena kroz 19. stoljeća, vraća zapravo dijalekt: čakavštinu kao alternativno ishodište nacionalnog kanona. Istovremeno se od tog ishodišta (luke koju utjelovljuje netom ustoličeni otac nacionalne

književnosti: Marko Marulić) oprašta koristeći kolektivno lirsko „mi“ koje, na prepoznatljiv način opisuje kao heretsko („virni krivovirna pravca“) i „puntarsko“.

Ovim postupkom Ujević iskazuje modernističku gestu koja će svoj puni opseg postići u avangardnom otporu koji je, jednako kao i u modernističkim pokretim, društveno obuhvatan i usmjeren prema prevrednovanju. Ta je gesta heretička, ali i afirmativna, ona modernizam predstavlja kroz paradoks kao jednu od njegovih temeljnih karakteristika.

Dvije grupe Mladih, „bečka“, koja se smatra esteticističkom i „praška“ koju hrvatska kritika i književna povijest povezuju s političkim i društvenim utilitarizmom unatoč razlikama u strukturi i sadržaju časopisa koje pokreću, jedni i drugi sudjeluju u zaoštrenom sukobu sa *starima*, što pokretu daje generacijsko obilježje. U svojim istupima revidiraju pojam nacije/naroda, kulture, vrijednosti, politike, identiteta, tradicije itd., postavljajući kao načelo potrebu unutarnje kritičke revizije i izgradnje vlastitog društva te pozicioniranje vlastite kulture u internacionalni kontekst. Povezuje ih, među ostalim, i slavljenje novog (modernog) te odbacivanje tradicionalizma u ime „duha slobodnog napretka“. Takva strast za odricanjem, kako je, upozoravajući na paradokse moderniteta, imenuje A. Compagnon, među Mladima utječe na estetske odabire i političke istupe koji će dalekosežno odrediti kulturnu i političku scenu prve polovine 20. stoljeća – te se posredno upisati u autopoetske strategije i recepciju istaknutih pisaca onog vremena (A. G. Matoš. V. Nazor).

Promjene koje unose u književno i kulturno polje vidljive su na sljedećim razinama:

- I. Institucionalnoj: modernizaju **Maticu hrvatsku** i, u tom trenutku okoštali, časopis *Vijenac*; sudjeluju u osnovanju **Društva hrvatskih književnika** (1900) i pokretanju časopisa *Savremenik*
- II. Unose promjene vidljive u književnom izrazu koji se modernizira; mijenja se hijerarhija književnih žanrova i njihova formalna obilježja (status soneta, strukturiranje kratke priče i novele (Fran Mažuranić, A. G. Matoš: *Iverje*), feljton kao novinski žanr te književna kritika dobivaju svoj umjetnički prostor (Matoš, Marjanović)
- III. „Demokratizacija“ i istodobno hermetizacija i sakralizacija umjetnosti – kao jedan od paradoksa modernizma
- IV. Integralni pristup: jedinstvo svih umjetnosti
- V. Život kao umjetničko djelo (npr. Matoš: Ja sam prvi koji je od svog života napravio umjetničko djelo); boema; autorstvo koje postaje deklarativno kulturalni i javni projekt
- VI. Francuska, ruska, nordijske književnosti – prijevod, uzori

Generacijska narav pokreta Mladih u hrvatskoj književnosti je društveno uključiva, otvorena participativnosti, te višestruko indikativna za promjene koje se događaju u kulturnom prostoru. Dekadencija i secesionizam u odnosu na postojeće, „okoštale“ strukture te, istovremeno, potreba da se stvaranjem novog proizvede i vlastita tradicija odlučujuće su predodredile afirmaciju umjetničkog iskaza, ali i njegovo izuzimanje iz najšireg društvenog okruženja, što će se posljedično odraziti na predodžbe modernog umjetnika kao pjesnika-posvećenika i izopćenika te na književnopovijesne i periodizacijske koncepte.

Literatura

- Anderson, Benedict. 1991. *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, Revised Ed. London – NY: Verso.
- Assmann, Aleida. 2002. *Rad na nacionalnom pamćenju. Kratka istorija njemačke ideje obrazovanja*. Prev. A. Bajazetov-Vučen. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Assmann, Aleida. 2011. *Duga senka prošlosti: kultura sećanja i politika povesti*. Prev. D. Gojković. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Assmann, Aleida i Jan (ur.). 1987. *Kanon und Zensur. Archäologie der literarischen Kommunikation*. München: Wilhelm Fink.
- Bennett, Tony. 1995. *Outside Literature*. London: Routledge.
- Bourdieu, Pierre. 1992. *Les règles de l'art*. Paris: Seuil.
- Bourdieu, Pierre. 1993. *The Field of Cultural Production. Essays on Art and Literature*. Ur. R. Johnson. Cambridge, UK: Polity Press.
- Brešić, Vinko 1990. *Časopisi Milana Marjanovića*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.
- Commager, Henry S. 1967. *The Search for a Usable Past, and Other Essays in Historiography*. New York: Knopf.
- Connerton, Paul. 1989. *How Societies Remember*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Donat, Branimir. 2012. *Prakseologija hrvatske književnosti, II. Modernost i modernizam*. Zaprešić: Fraktura
- Dović, Marijan. 2012. "Model kanonizacije evropskih kulturnih svetnikov". *Primerjalna književnost* 35, 3, str. 71–86.
- Flaker, Vida. 1977. *Časopisi hrvatskoga modernističkog pokreta*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.
- Jusdanis, Gregory 1991. *Belated Modernity and Aesthetic Culture: Inventing National Literature*, Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Kirchhofer, Anton. 2016. "Literary Movements as Precarious Alliances? Observations and Propositions on Movement Discourse and Cultural Participation". U: Butler, Martin; Hausmann, Abrecht and Kirchhofer, Anton. (ur): *Precarious Alliances: Cultures of Participatn in Print and Other Media*. Bielefeld: 281-309.
- Leersen, Joep; Rigney, Anne (ur.). 2014. *Commemorating Writers in Nineteenth-Century Europe. Nation-Building and Centenary Fever*. Palgrave Macmillan UK.
- Protrka, Marina. 2008. *Stvaranje književne nacije. Oblikovanje kanona u hrvatskoj književnoj periodici*. Zagreb: FF Press.
- Protrka Štimec, Marina 2016. "Očetje književnosti in otroci časa: spominske slovesnosti v produkciji začetkov hrvaške nacionalne književnosti". *Studia litteraria*, 22: 153-169.
- Protrka Štimec, Marina 2017. "Svečana sveta borba: prisvajanje, prijepori i performativnost Gundulićeve slave". U: *Tranzicija i kulturno pamćenje*. Zbornik radova. Zagreb: Srednja Europa: 407-419.
- Quinault, Roland. 1998. "The Cult of the Centenary, c. 1784–1914", *Historical Research* 71, str. 303–323.

Šicel, Miroslav 1978. *Povijest hrvatske književnosti. Knjiga 5: Književnost moderne*. Zagreb: Liber, Mladost.

Ujević, Mate. 2015. *Prilozi za povijest pokreta hrvatske omladine koncem XIX. i početkom XX. Stoljeća s osobitim osvrtom na bobu starih i mladih*. Zagreb: Alfa.

Žmegač, Viktor. 1993. *Duh impresionizma i secesije. Studije o književnosti hrvatske moderne*. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta.

Žmegač, Viktor. 1998. *Bečka moderna. Portret jedne kulture*. Zagreb: Matica hrvatska .